

ZBORNÍK

**SLOVENSKÉHO
NÁRODNÉHO
MÚZEA**

**ANNALES
MUSEI
NATIONALIS
SLOVACI**

**ARCHEOLÓGIA
20**

**ROČNÍK
C IV – 2010**

ZBORNÍK

SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA

C IV – 2010

ARCHEOLÓGIA

20

Redakčná rada

PhDr. Juraj Bartík, PhD. (predseda), PhDr. Beata Egyházy-Jurovská,
PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD., Doc. PhDr. Dušan Čaplovič, DrSc., PhDr. Štefan Holčík,
CSc., PhDr. Vladimír Turčan, PhDr. Ladislav Veliačik, DrSc.

Zostavovateľ

PhDr. Vladimír Turčan

Autori fotografií: Radoslav Čambal, Miroslava Daňová, Igor Choma

Autori kresieb: Igor Bazovský, Radoslav Čambal, Zdeněk Farkaš,
Lucia Hlavenková, Jana Hritzová, Anita Kozubová, Peter Šimčík

Mapový podklad: Martin Bartík

Preklad do nemeckého

a anglického jazyka: Mgr. Jana Kličová

Neprešlo jazykovou úpravou

Layout, tlač: SINEAL, spol. s r.o., Bratislava

Vydalo: Slovenské národné múzeum - Archeologické múzeum, Bratislava 2010

Náklad: 400 kusov

© Slovenské národné múzeum - Archeologické múzeum, Bratislava 2010

ISBN 978-80-8060-254-3

OBSAH – INHALT

ŠTÚDIE

<i>Zdeněk Farkaš: Medený sekeromlat zo Studienky</i>	7
<i>Eine kupferne Schaftlochaxt aus Studienka</i>	10
<i>Róbert Malček: Zvieracia plastika badenskej kultúry z Lieskovca</i>	11
<i>Tierplastik der badener Kultur aus Lieskovec</i>	16
<i>Juraj Bartík – Marcus Schreiner: Ein Bronzehortfund aus Gemeinde Lubá</i>	17
<i>Hromadný nález bronzových predmetov z obce Lubá</i>	31
<i>Lucia Hlavenková: Hradisko kultúry stredodunajských popolnicových polí v Marianke</i>	
– 1. časť (typologicko-chronologická analýza)	33
<i>Die Höhensiedlungen der mitteldonauländischen Urnenfelderkultur in Marianka</i>	
– 1. Teil (Eine typologisch-chronologische Analyse)	44
<i>Anita Kozubová: Hroby so železnými sekerkami na pohrebiskách zo staršej doby železnej</i>	
<i>v karpatsko-dunajskom priestore</i>	47
<i>Gräber mit Eisenäxten auf früheisenzeitlichen Gräberfeldern im Karpaten-Donauraum</i>	65
<i>Eva Kolníková – Branislav Kovár: Laténske mince v bratislavskom Podhradí</i>	69
<i>Latènezeitliche Münzfunde aus der bratislavaer Vorburg</i>	73
<i>Igor Bazovský – Miroslava Daňová: Antické pečatné prstene z Bratislavy-Rusoviec</i>	75
<i>Antike Siegelringe aus Bratislava-Rusovce</i>	80
<i>Miroslava Daňová – Radoslav Čambal – Vladimír Turčan: Súbor predmetov z bratislavského Hradného kopca</i>	81
<i>Eine Kollektion von Gegenständen aus dem bratislavaer Burghügel</i>	88
<i>Mário Bielich – Kristián Elschek – Peter Šimčík: Včasnostredoveké objekty z Chorvátskeho Grobu,</i>	
<i>miestnej časti Čierna voda</i>	89
<i>Frühmittelalterliche Objekte aus Chorvátsky Grob, Ortsteil Čierna voda</i>	98
<i>Július Vavák: Včasnostredoveké osídlenie v Pezinku</i>	99
<i>Frühmittelalterliche Besiedlung in Pezinok</i>	111
<i>Radoslav Čambal – Igor Choma: Románsky meč a hlavica meča z Bacúrova</i>	113
<i>Ein romanisches Schwert und ein Knauf des Schwertes aus Bacúrov</i>	117
<i>Juraj Malec: Drobné stredoveké fortifikácie na strednom Považí (12. stor. – pol. 16. stor.)</i>	119
<i>Kleine mittelalterliche Fortifikationen im mittleren Waaggebiet (12. Jahrhundert – Mitte des 16. Jahrhunderts)</i>	136

KOLOKVIUM

Germánska keramika zo sídlisk záverečného horizontu svébskeho osídlenia
Germanische Keramik aus Siedlungen des Schlusshorizontes von swebisher Besiedlung

<i>Vladimír Turčan: Ôsmy ročník kolokvií k problematike germánskej keramiky.....</i>	<i>139</i>
<i>Achter Jahrgang der Kolloquien zur Problematik der germanischen Keramik .....</i>	<i>140</i>
<i>Ján Beliak: Germánske osídlenie v Štúrove a na dolnom Pohroní v staršej dobe rímskej.....</i>	<i>141</i>
<i>Germanische Besiedlung im Štúrovo und unterem Gran-Gebiet in der älteren römischen Kaiserzeit.....</i>	<i>148</i>
<i>Klára Kuzmová: Nálezy terra sigillata a jej napodobenín z germánskych sídlisk v Bíni .....</i>	<i>175</i>
<i>Funde von Terra sigillata und deren Nachahmungen aus germanischen Siedlungen in Bíňa.....</i>	<i>178</i>
<i>Vladimír Turčan: Osídlenie z doby rímskej v Bíni (stručný prehľad).....</i>	<i>179</i>
<i>Römisch-kaiserzeitliche Besiedlung in Bíňa (kurze Übersicht) .....</i>	<i>184</i>

ANTICKÉ PEČATNÉ PRSTENE Z BRATISLAVY-RUSOVIEC

IGOR BAZOVSKÝ – MIROSLAVA DAŇOVÁ

Keywords: Roman Period, Bratislava – Rusovce, Gerulata, rings, gems.

Abstract: The article is dealing with four rings from Bratislava – Rusovce. The first two of them were found in the area of the Roman vicus of the antique Gerulata. The bronze ring has an inset dark red gem bearing an engraved motif of a parrot, the decoration on the iron ring is not preserved. The other two rings, stored in a private collection, come from the outskirts of the village. The gold ring has an inset white onyx cameo bearing an engraved motif of a rooster and a hare. The bronze ring with a blue-black oval gem bears a depiction of a lion. The rings can be dated back to the 2nd century – 1st half of the 4th century.

ÚVOD

Témou tohto príspevku sú štyri pečatné prstene z Bratislavy-Rusoviec. Dva prstene pochádzajú zo záchranných výskumov SNM – Archeologického múzea. Našli sa v roku 1996 v intraviláne, v priestore rímskeho vicusu. Ďalšie dva prstene pochádzajú z extravilánu a do múzea ich poskytli súkromné osoby na zdokumentovanie. Oba prstene z výskumov sú dobre datované nálezovými okolnosťami. Bronzový prsteň s gemou sa našiel na Balkánskej ulici č. 72 (parcely 14/1, 15) v zásepe jamy (objekt č. 1), ktorú narušil zemný stroj pri kopaní pivnice rodinného domu. Okrem prsteňa jama obsahovala zlomky bronzových predmetov, fragment kamenného brúsika a početnú keramikú. Objekt je datovaný na základe včasnej stredogalskej terry sigillaty (Lezoux, Quintilianus a jeho skupina) do druhej štvrtiny 2. storočia (určenie K. Kuzmová). Železný prsteň pochádza z výplne priekopy skúmanej na parcele 680 na ulici Pohraničníkov. Priekopa bola zasypaná pravdepodobne po skončení markomanských vojen (Bazovský 1998, 24).

Pečatné prstene z Rusoviec

Kat. č. 1. Pečatný prsteň s gemou s vyobrazením papagája

Počas výskumu v roku 1996 bol na Balkánskej ulici č. 72 v objekte č.1 nájdený rímsky bronzový prsteň so vsadenou tmavočervenou gemou (obr. 1: 1a, 1b). Tvar prsteňa zodpovedá tvaru F. Henkela č. 1162 (paralela: Henkel 1913, 106 ff., Nr. 1162, Taf. XLV: 1162), ktorý bol používaný od 1. do 3. stor. n. l. (podobný tvar a veľkosť prsteňa /typ bez očka/ pozri: Humer 2009, Kat. 1443).

Na gеме je vyobrazený papagáj z ľavého profilu, sediaci na štylizovanej vetvičke. Vyobrazenie papagája nie je v antike výnimočné. Aristoteles ho nazýva „indickým vtákom“ a vyzdvihuje schopnosť zapamätať si a opakovať slová (Toynbee 1985, 237). Papagáj sa stal obľúbeným domácim spoločníkom a o smrti niektorých obľúbencov sa dochovali zmienky v poézii (Varro), či dokonca báseň (Statius) (Toynbee 1985, 238).

V rímskej glyptike býva papagáj zobrazovaný ako samostatne stojaci či sediaci vták, i ako súčasť zložitejších kompozícií. Na gemách z Carnunta a Aquileje je vo väčšine prípadov vyobrazený papagáj samostatne – sediaci na vetvičke alebo na základovej línii. V niektorých prípadoch drží v zobáku čerešne (Dembski 2005, Kat. 924, Kat. 926a; Sena Chiesa 1966, Tav. LXVI: 1298, 1299) alebo veniec (Dembski 2005, Kat. 923, Kat. 927; Sena Chiesa 1966, Tav. LXVI: 1300). Paralely k vyobrazeniu papagája na gеме z *Gerulaty* sa nachádzajú napr. v zbierkach Staatliche Münzsammlung v Mníchove (AGD I-3, 55 Taf. 221: Nr. 2442 – v zobáku 2 bobule; AGD I-3, 112 Taf. 271: Nr. 2855), Viedni (Zwierlein-Diehl 1973, 162 -163, Taf. 90: Nr. 533; s krúžkom okolo krku), Augste (Riha 1990, 128, Taf. 4: Nr. 58) a *Carnunte* (Dembski 2005, Nr. 921, 923)

Vo všeobecnosti je pre vyobrazenie papagájov na gemách typický dlhý rovný chvost, zahnuté krídla, zahnutý zobák a často aj krúžok okolo krku (*Psittacus torquatus*). Vyobrazenie na gеме z *Gerulaty* postráda krúžok, avšak na základe chvosta a zahnutia zobáku (zreteľnejší z odtlačku gemy – obr. 1: 1c) možno vtáka identifikovať ako papagája. Štýl zobrazenia (Dembski označuje ako „Flachrunder Stil“), línie krídel a chvosta, formovanie nôh a zobrazenie prstov na nohách je typické pre prácu 2. stor. až 1. polovici 3. stor. n. l. (Brandt – Schmidt 1970, 112, Nr. 2857; Brandt – Schmidt 1970, 113, Nr. 2860; Dembski 2005, Nr. 926). Kvalita spracovania gemy a detailov vyobrazenia posúva datovanie do prvej polovice 2. stor. n. l., čo potvrdzuje aj analýza sprievodných nálezov terry sigillaty (za určenie ďakujeme K. Kuzmovej).

Kat. č. 2. Fragment železného prsteňa so štítkom

Železný prsteň z územia Bratislavy – Rusoviec (obr. 1: 2a, 2b) pochádza z výplne priekopy skúmanej v roku 1996 na parcele 680 na ulici Pohraničníkov. Priekopa bola zasypaná pravdepodobne po skončení markomanských vojen (Bazovský 1998, 24).

Fragment železného prsteňa so štítkom je pomerne ťažké bližšie zaradiť vzhľadom na stav dochovania. Povrch prsteňa je skorodovaný, prípadný výjav na štítku alebo jeho iný spôsob zdobenia (natavenie ozdobnej platničky) nie je možné bližšie určiť.

Tento typ prsteňov bol v rôznych variantoch rozšírený v rímskych provinciách od 1. stor. do polovice 4. stor. n. l. Povrch objímky mohli zdobiť zárezy a plôšku vyryté výjavy (prevažne štylizované), jednoduché geometrické motívy, písmená alebo nápisy, vďaka ktorým je v súčasnosti možné prstene presnejšie datovať. Dostatočne hlboko vyrytý vzor zároveň slúžil ako pečatidlo. Ak bol na nájdenom prsteni pôvodný sklon objímky k štítku rovnaký ako v súčasnosti, tak datovanie prsteňa by mohlo byť ohraničené 2. stor. – 1. polovicou 3. stor. n. l. Nálezové okolnosti spresňujú datovanie prsteňa najneskôr na obdobie po markomanských vojnách.

Kat. č. 3. Pečatný prsteň s gemou – kameou s vyobrazením kohúta a zajaca.

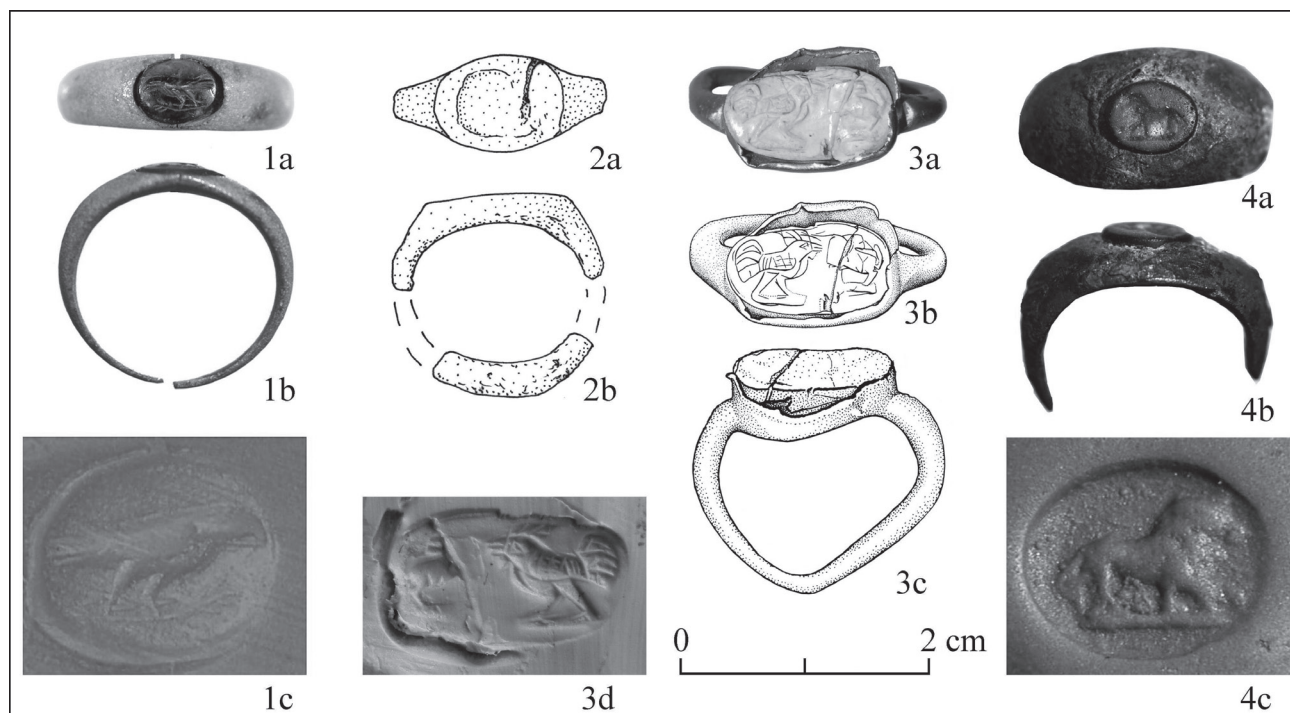
Zlatý prsteň s gemou z Bratislavy-Rusoviec (obr.1: 3a – 3c) je ojedinelý nález a v súčasnosti je umiestnený v súkromnej zbierke. Objímka prsteňa je zo zlatého drôtika (vyrobeného z rolovaného pliešku), spodná časť uchytenia gemy („Kästchenfassung“) je natavená na objímku a vytvára na prvý pohľad plynulý prechod. Tvar objímky, uchytenie gemy a najmä výraznejšie odsadené plecia prsteňa zodpovedajú prsteňom typickým pre 3. stor. a 1. polovicu 4. stor. V práci F. Henkela sa nachádza podobný prsteň s 8 hrannou plôškou (Henkel 1913, 32, Nr. 219, Taf. XI: 219).

Kamea z bieleho ónyxu (obr. 1: 3d) je upevnená v samostatnej kazete („Kästchen“). Priečne cez kameu vedie zlom, ktorý čiastočne poškodil aj vyobrazenie. Po konzervácii je zlom gemy spojený a kamea zafixovaná bielou pastou. Na gemy je vyobrazený vľavo dominantný kohút, otočený smerom do stredu gemy, vpravo zajac, obrátený antiteticky ku kohútovi. Horná časť tela zajaca chýba (poškodenie zlomom gemy). Obe postavy stoja každá na vlastnej základovej línii.

Vyobrazenia kohúta sú v antickom umení bežné a vzťahujú sa ako na sakrálnu, tak na profánnu sféru. Kohút ako symbol Merkúra sa objavuje na mozaikách, malbách i gemách (Toynbee 1985, 250; Brandt – Schmidt 1970 (I-2), Taf. 183: Nr. 2103–2105). V profánnych vyobrazeniach býva kohút často zobrazovaný v boji proti inému kohútovi. Toynbee uvádza v dobe rímskej niekoľko druhov bojových plemien kohútov i výjavy zo zápasov interpretované v umení (Toynbee 1985, 249–250).

Na rímskych gemách sa na antitetických výjavoch najčastejšie objavuje kohút oproti inému kohútovi (Dembski 2005, 923 Nr. 919; Sena Chiesa 1966, Tav. LXVIII: 1341, Zwierlein-Diehl 1969, Taf. 20: Nr. 161; Riha 1990, 127 Taf. 4: Nr. 56, 57), ďalej napr. oproti škorpiónovi (Dembski 2005, 923 Nr. 920), diviakovi (Brandt – Schmidt 1970 (I-2), Taf. 76: Nr. 432), lúčnemu koníkovi a krabovi (Brandt – Schmidt 1970 (I-2), Taf. 76: Nr. 433). Okrem tohto typu vyobrazenia býva obľúbený ešte motív zobrazujúci kohúta/kohúty v záprahu bigy, ktorú riadi iné zviera, najčastejšie myš (Dembski 2005, 923, Nr. 917; Zwierlein-Diehl 1969, Taf. 20: Nr. 162 a Taf. 91: Nr. 555; Gercke – Scherf – Zazoff 1970, Taf. 71: Nr. 502).

Na scéne gemy osadenej v zlatom prsteni z Bratislavy – Rusoviec stoja oproti sebe kohút (vľavo) a zajac (pravo). Napriek poškodeniu gemy identifikujeme zajaca podľa polohy tela a najmä dlhých uší, ktoré presahujú nad chrbát. Na základe štýlu vyobrazenia, geometrických línií krídel, chvosta, hlavy; štylizovanej základovej línie spojenjej s nohami

Obr. 1 Bratislava – Rusovce, pečatné prstene: 1a, 1b bronz, granát; 2a, 2b železo; 3a–3c zlato, ónyx; 4a, 4b bronz, sklo; 1c, 3d, 4c odtlačky gem.

a pomerne kvalitného technického opracovania možno gemu datovať do 3.stor. n. l. (štylová paralela z *Carnunta* pozri: Dembski 2005, 173, Nr. 1230; z Römisch-Germanischen Museum Köln pozri: Krug 1980, 245 Taf. 126: Nr. 417; z Augst pozri Riha 1990, 128 Taf. 5: Nr.63–67). V tomto prípade môže ísť o neskoršie opätovné osadenie gemy do nového prsteňa.

Kat. č. 4. Pečatný prsteň s gemou s vyobrazením leva

Fragment bronzového pečatného prsteňa s modro-čiernou oválnou intagliou pochádza zo zberu v extraviláne Rusoviec (obr. 1: 4a, 4b). Objímka prsteňa je odliata z bronzu, smerom k hornej časti sa postupne rozširuje, plecia sú oblá a uprostred hornej časti je osadená oválna gema, ktorá vystupuje nad povrch objímky. Povrch prsteňa je značne skorodovaný a spodná časť objímky chýba. Podľa zachovanej časti možno tvar priradiť k nálezom z Porýnia (Henkel 1913, 107 Taf. XLV: 1167–1169).

Intaglia je vyrobená z vrstvenej sklenej pasty (čierno – modrá) imitujúcej ónyx (obr. 1: 4c). Na gеме je stojaci lev na základovej línii, v profile zľava, so zdvihnutou prednou labou. Samotné vyobrazenie leva malo pravdepodobne spojenie so silou, majestátnosťou a mocou, ktoré mu najčastejšie pripisovali. Na rímskych gemách sa vyskytovalo aj zobrazenie s mesiacom alebo hviezdíčkou, kde býva lev interpretovaný ako znamenie zvieratníka. Variant stojaceho leva sa vyskytuje pomerne často (Sena Chiesa 1966, Tav. LIX: 1167–1169, Riha 1990, 127 Taf. 4: Nr. 48). Vyobrazenia s lunárnymi symbolmi podobné výjavu z *Bratislavy-Rusoviec* predstavuje stojaci lev s hviezdíčkou (Sena Chiesa 1966, Tav. LIX: 1162–1166, 1170, 1171), lev s hviezdíčkou držiaci pod labami býčiu hlavu (Zwierlein-Diehl 1969, 196 Taf. 95: Nr. 552), resp. skáčuci lev s mesiacom (Brandt – Schmidt 1970 (I-3), 109, Taf. 268: Nr. 2834).

Pre výjav na sklenej paste z extravilánu Rusoviec je charakteristická tenšia modrá na hrubej čiernej podkladovej vrstve. Povrch gemy je porézny až bublinovitý, vtláčeny výjav málo využíva tmavú podkladovú vrstvu. Horná vrstva nezakrýva celú plochu pečatidla, takže čierna spodná vrstva tvorí určité orámovanie modrej plochy. Gemu s levom možno podľa kvality, spracovania výjavu a použitia materiálu datovať do 2. polovice 2. stor. – 1. polovice 3. stor. n. l. (viac k technike spracovania neskorocisárskych gem zo sklenej /niklovej/ pasty: Riha 1990, 22–26).

Zhrnutie

Súbor pečatných prsteňov pochádzajúcich z Bratislavy-Rusoviec je rôznorodý. Boli vyrobené zo železa, bronzu, zlata, sklenej pasty a polodrahokamov (granát a biely ónyx). Datovanie všetkých nálezov medzi 2. stor. až začiatok 4. stor. n. l. zodpovedá historickému vývoju i archeologickým nálezom z tejto lokality.

Zaujímavým materiálom sú gemy na pečatných prsteňoch. Motívy aj štýl vyobrazení potvrdzujú previazanosť s neďalekým *Carnuntom* (Dembski 2005), ktoré bolo centrom provincie a je odtiaľ známa aj samotná produkcia gem (Za konzultácie ohľadom štýlovej analýzy gem z Rusoviec ďakujeme Dr. G. Dembskemu).

Nálezové okolnosti obidvoch prsteňov z archeologických výskumov I. Bazovského (Kat. č. 1 a 2) užšie spresňujú datovanie určené na základe štýlovej analýzy. Všetky tri tu publikované gemy z Bratislavy-Rusoviec predstavujú zoomorfné zobrazenia, ktoré boli v prostredí severných provincií i za ich hranicami pomerne obľúbené. Z územia Slovenska je dosiaľ evidovaných desať gem s vyobrazeniami zvierat (samostatne alebo ako súčasť šperku), z toho tri (aktuálne publikované) sú z územia *Gerulaty* a okolia, jedna z Iže – Leányváru. Ostatné pochádzajú z územia mimo rímskej provincie Panónia (dve z Devína a po jednej z Cejkova, Havránku, Patiniec a Zemplína).

Jediná ďalšia známa gema z Bratislavy-Rusoviec pochádza zo záchranného výskumu J. Schmidtovej a je na nej zobrazená Minerva (Schmidtová – Jezná 2004, 5 ff.).

Katalóg

Kat. č.1. Pečatný prsteň s gemou s vyobrazením papagája			
Materiál	bronz, granát (almandín)	Miesto uloženia	AM SNM Bratislava (AP 51 487)
Miery	Prsteň: priemer 1,8 cm; šírka 0,15 – 0,55 cm; Gema: 0,56 x 0,61 cm	Váha	1,58 g
Miesto nálezu	BA – Rusovce 1996, Balkánska ul. 72, objekt č.1.	Datovanie	1. pol. 2. stor. n. l. (štylová analýza, nálezové okolnosti)
Opis prsteňa	Bronzový prsteň s páskovou objímkou, ktorá sa smerom k hornej časti rozširuje. V hornej časti prsteňa je priamo do objímky osadená gema z tmavočerveného polodrahokamu. Dolná časť objímky je rozlomená, cca 0,3 cm chýba. Objímka v hornej časti (pod gemou) sekundárne spojená. Povrch prsteňa je pokrytý zelenavou patinou. Gema: s vyobrazením papagája z ľavého profilu, sediaceho na štylizovanej vetvičke. Tvar gemy Dembski D-2. obr. 1: 1a, 1b (prsteň), obr. 1: 1c. (odtlačok gemy)		
Publikované	Bazovský I. 1998; Bazovský I. 2000; Mikovínyová M. 2003.		

Kat. č. 2. Fragment železného prsteňa so štítkom

Materiál	Železo	Miesto uloženia	AM SNM Bratislava (AP 51 464)
Miery	Pôvodný priemer objímky nie je možné zistiť.	Váha	1,08 g
Miesto nálezu	BA – Rusovce, 1996, ul. Pohraničníkov, parc. 680.	Datovanie	Posledná štvrtina 2. stor. n. l. (náleznové okolnosti)
Opis prsteňa	Zlomok štítkového prsteňa s objímkou z drôtika pravdepodobne rovnomernej šírky (šírka 0,3 cm), na ktorý je v hornej časti pripravený oválny štítok (0,85 x 1,1 cm). Výjav na štítku nie je možné voľným okom rozoznať, štítok je zakonzervovaný a priečne prasknutý. Okrem časti so štítkom sa zachovala ešte časť objímky cca. 1,4 cm. obr. 1: 1a, 1b. (prsteň)		
Publikované	Nepublikované.		

Kat. č. 3. Pečatný prsteň s gemou s vyobrazením kohúta a zajaca.

Materiál	zlato, biely ónyx	Miesto uloženia	Súkromná zbierka
Miery	Prsteň: max. priemer 2,1 cm; šírka 0,13 - 0,35 cm; Gema: 0,75 x 1,4 cm	Váha	3,9 g
Miesto nálezu	BA – Rusovce (extravilán), zber	Datovanie	3.stor. n. l. (štýlová analýza)
Opis prsteňa	Prsteň s objímkou z hrubého zlatého drôtu vyrobeného z rolovaného pliešku, ktorý sa smerom k hornej časti rozširuje do pliec. Nad plecami prsteňa je vytvorená oválna nezdobená kazeta zo zlatého plechu. Objímka aj kazeta sú sekundárne deformované. Gema: na bielom oválnom kameni zobrazené dve zvieratá. Vľavo dominantný kohút, otočený smerom do stredu gemy, vpravo zajac, obrátený antitetickejšie ku kohútovi. Hlava a predná časť tela zajaca chýba – je poškodená zlomom gemy, identifikovateľné sú zadné nohy, väčšia časť tela a dlhé uši. Obe postavy stoja každá na vlastnej základovej línii. Tvar gemy Dembski A-1. obr. 1: 3a–3c. (prsteň), obr. 1: 3d (odtlačok gemy)		
Publikované	Nepublikované.		

Kat. č. 4. Pečatný prsteň s gemou s vyobrazením leva

Materiál	Bronz, sklená pasta	Miesto uloženia	Súkromná zbierka
Miery	Prsteň: max. priemer 2,2 cm; šírka 0,2 cm; Gema: 0,6 x 0,8 cm	Váha	5,2 g
Miesto nálezu	BA – Rusovce (extravilán), zber	Datovanie	2. pol. 2. stor – 1. pol. 3. stor. n. l. (štýlová analýza)
Opis prsteňa	Prsteň s pomerne masívnou bronzovou objímkou a prierezom v tvare písmena D. Objímka sa smerom k hornej časti postupne rozširuje, plecica prsteňa sú oblé, nevýrazné. V hornej časti prsteňa je priamo do objímky osadená oválna gema zo sklenej pasty. Dolná časť objímky chýba, povrch prsteňa je silne skorodovaný. Gema: na modro-čiernom oválnom očku z vrstvenej sklenej pasty zobrazený stojaci lev z ľavého profilu. Povrch gemy pod bruchom leva je mierne skorodovaný. Lev kráča po základovej línii. Tvar gemy Dembski A-1, príp. D-1. obr. 1: 4a, 4b (prsteň), obr. 1: 4c. (odtlačok gemy)		
Publikované	Nepublikované.		

LITERATÚRA

- BAZOVSKÝ, I. 1998: Záchrané výskumy v intraviláne Bratislavy – Rusoviec. In: AVANS v roku 1996, s. 24, 25.
- BAZOVSKÝ, I. 2000: Osada Rimanov v Gerulate. Pam. Múz. 2000/3, s. 14.
- BRANDT, E. - SCHMIDT, E. 1970: Antike Gemmen in Deutschen Sammlungen – München. Band I – 2. München.
- BRANDT, E. - SCHMIDT, E. 1970: Antike Gemmen in Deutschen Sammlungen – München. Band I – 3. München.
- DEMBSKI, G. 2005: Die antiken Gemmen und Kameen aus Carnuntum. Wien.
- GERCKE, P. – SCHERF, V. – ZAZOFF, P. 1970: Antike Gemmen in Deutschen Sammlungen. Band. III. Kassel.
- HENKEL, F. 1913: Die römischen Fingerringe der Rheinlande. Berlin.
- HUMER, F.(vyd.) 2009: Von Kaisern und Bürgern. Ausstellungskatalog Museum Carnuntinum. Wien.
- KRUG, A. 1980: Antike Gemmen im Römisch-Germanischen Museum Köln. Frankfurt.
- MIKOVÍNOVÁ, M. 2003: Rímske prstene na Slovensku. Trnava: Nepubl. dipl. práca.
- RIHA, E. 1990: Der römische Schmuck aus Augst und Kaiseraugst. Augst.

- SENA CHIESA, G. 1966: Gemme del Museo Nazionale di Aquileia. Padova.
- SCHMIDTOVÁ, J. – JEZNÁ, J. 2004: Gema s Minervou z Gerulaty-Rusoviec. In: Bratislava. Zborník Mestského múzea 16, s. 5–14.
- TOYNBEE, J. M. C.: Tierwelt der Antike. Mainz am Rhein.
- ZWIERLEIN-DIEHL, E. 1969: Antike Gemmen in Deutschen Sammlungen. Berlin – München.
- ZWIERLEIN-DIEHL, E. 1973: Die antiken Gemmen des Kunsthistorischen Museum in Wien. München

ANTIKE SIEGELRINGE AUS BRATISLAVA-RUSOVCE

IGOR BAZOVSKÝ – MIROSLAVA DAŇOVÁ

Das Thema des Beitrags bilden vier römisch-kaiserzeitliche Ringe, gefunden im Kataster von Bratislava – Rusovce. Zwei von ihnen stammen aus Rettungsgrabungen des SNM – Archäologischen Museums. Entdeckt wurden sie im Jahre 1996 innerhalb der bebauten Dorffläche, im Raum des römischen *vicus* der antiken Gerulata, und sie sind gut datiert durch Fundumstände. In der dunkelroten Granatgemme des Bronzerings (Kat. Nr. 1) aus der Balkánska-Str. Nr. 72 ist ein Vogelmotiv eingraviert. Auf Grund der gekrümmten Linie der Flügel und des Schnabels kann man den Vogel als Papagei identifizieren. Der gesamte Stil der Abbildung, die Linien von Flügeln und Schwanz sowie die Form von Füßen mit abgebildeten Zehen sind typisch für Arbeiten aus dem 2. Jahrhundert n. Chr. Die Stilanalyse der Gemme sowie Analyse der Begleitfunde von Terra Sigillata (K. Kuzmová) präzisieren die Datierung in die 1. Hälfte des 2. Jahrhunderts n. Chr. Den Eisenring (Kat. Nr. 2) aus der Pohraničnickov-Str. (Parzelle 680) fand man in einem nach den Markomannkriegen zugeschütteten Graben. Das Fragment eines eisernen Schildrings ist mit Rücksicht auf seinen Erhaltungszustand relativ schwer einzuordnen. Die Oberfläche des Fragments ist korrodiert und die eventuelle Szene auf dem Schild kann nicht näher identifiziert werden. Falls die Neigung des Reifens zu dem Schild ursprünglich dieselbe war wie heute, könnte der Ring zwischen das 2. Jahrhundert und die 1. Hälfte des 3. Jahrhunderts datiert werden.

Die anderen zwei Ringe stammen aus dem äußeren Dorfbereich und sie wurden dem Museum von Privatbesitzern zum Dokumentieren zur Verfügung gestellt. In den Goldring (Kat. Nr. 3) ist eine Kamee aus weißem Onyx eingesetzt. Die Form des Reifens, die Einfassung der Gemme und vor allem die deutlich abgesetzte Schulter entsprechen den Ringen aus dem 3. und der 1. Hälfte des 4. Jahrhunderts. Die Gemme trägt links die Abbildung von einem dominanten Hahn gedreht zu der Mitte und rechts einen Hasen, gedreht antithetisch zu dem Hahn. Auf Grund des gesamten Stils der Abbildung, der geometrischen Linien von Flügeln, Schwanz und Kopf, der stilisierten Grundlinie verbunden mit den Füßen und der relativ hohen Qualität von technischer Ausführung kann man die Gemme sowie den ganzen Ring ins 3. Jahrhundert n. Chr. datieren.

Die blau-schwarze ovale Gemme eingesetzt in dem Fragment eines Bronzerings (Kat. Nr. 4) trägt die Abbildung eines Löwen. Das in dem Reifen eingefasste Intaglio ist aus geschichteter (schwarz-blauer) Glaspaste hergestellt, die Onyx imitieren sollte. Die Gemme trägt die Abbildung eines stehenden Löwen im linken Profil, mit erhobener Vorderpfote. Der Löwe steht auf der Grundlinie. Die Gemme mit dem Löwen kann man auf Grund der Qualität und Ausführung der Szene und des angewandten Materials in die 2. Hälfte des 2. – 1. Hälfte des 3. Jahrhunderts n. Chr. datieren (Die Autorin bedankt sich bei Dr. G. Dembski für eine Konsultation hinsichtlich der stilistischen Ausführung der Gemmen).

Der Verband von Siegelringen aus Bratislava – Rusovce ist heterogen. Für die Herstellung der 4 Ringe verwendete man unterschiedliche Materiale: Eisen, Bronze, Gold, Glaspaste, Halbedelsteine (Granat und weißer Onyx). Die Datierung aller dieser Funde zwischen das 2. Jahrhundert und den Anfang des 4. Jahrhunderts entspricht der historischen Entwicklung und archäologischen Funden aus dieser Fundstelle.

Igor Bazovský
Archeologické múzeum SNM
Žižkova 12
P. O. BOX 13
bazovsky@snm.sk

Miroslava Daňová
mirka.danova@gmail.com